

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2024. № 6.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.6.48>

УДК: 368.5:63(327)

A. A. Osipova,

к. е. н., доцент кафедри економіки,

Уманський національний університет садівництва

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5330-3676>

L. V. Barabash,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Уманський національний університет садівництва

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4836-8950>

V. O. Drozd,

аспірант,

Уманський національний університет садівництва

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-0979-7382>

МОДЕЛІ АГРОСТРАХУВАННЯ У СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ

A. Osipova,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics, Uman

National University of Horticulture

L. Barabash,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and

Insurance, Uman National University of Horticulture

V. Drozd,

Postgraduate student, Uman National University of Horticulture

AGRI-INSURANCE MODELS IN THE GLOBAL CONTEXT

У статті аналізується практика агостраховання в різних країнах світу. Особлива увага приділяється умовам становлення та розвитку агостраховання в США, Канаді та країнах Європейського Союзу. Детально розглянуто основні групи ризиків, що впливають на сільськогосподарську діяльність, і класифіковано їх, залежно від ступеню впливу. Окремо представлено різні моделі сільськогосподарського страхування, проведено всебічний аналіз їх характеристик, переваг і недоліків. Проведений аналіз підкреслює важливу роль агостраховання як одного з дієвих елементів фінансової безпеки та необхідного механізму для стабілізації доходів в умовах зростання непередбачуваних природних і несистемних факторів.

Висновки можуть слугувати важливими орієнтирами для розробки ефективної політики у галузі агостраховання, спрямованої на пом'якшення несприятливих наслідків стихійних лих для сільськогосподарських виробників.

The insurance protection system is one of the most relevant tools for minimizing financial losses in the world. And in the context of agricultural activities, insurance is becoming increasingly relevant and even necessary in modern conditions. This aspect is driven by the need to support agricultural producers as a result of the growing impact of natural and non-systemic factors that are beyond human control and sometimes cause significant losses to farmers.

Agricultural insurance, as a separate line of insurance business, has long been not just a popular but rather a mandatory and necessary type of insurance for agricultural producers in the United States and Canada. The European Union has been working hard to introduce and implement agricultural insurance as a system of protection for agricultural producers. And the main factor that gives grounds for this conclusion is the increase in uncontrollable natural risk factors, which have a significant impact on the level of expected profitability of agricultural activities.

Currently, different models of agricultural insurance protection are practiced in the European Union and other countries of the world, which have certain defining features and characteristics. This is due to the authentic features of each country and even territory or region, political factors, regulatory framework and the position of

the state. Currently, the most common agricultural insurance models include: indemnity insurance; index insurance; income insurance; livestock and poultry insurance; whole farm insurance; and microinsurance. Among the groups of risks considered as insured events by agricultural insurance are production, price (market), financial, institutional, and human (personal) risks.

The agricultural insurance system has already proved to be an effective mechanism for covering losses due to unforeseen events caused by the COVID-19 pandemic. Therefore, it is undergoing active expansion in various countries around the world that are interested in creating additional jobs in agricultural production and balanced development of the industry. Especially given the emerging issues: uneven access to insurance products, the level of subsidization by the state, the ability to cover the entire range of agricultural activities with insurance programs and products, etc.

Currently, each of the agricultural insurance models has its advantages and disadvantages: some are highly specialized and target only a certain type of activity or range of policyholders. However, they all have a common goal: to reduce the negative impact of natural disasters on agricultural producers. And from this perspective, Ukraine, given its resource capacities and production capacities, taking into account the functioning and development of the agricultural sector in wartime, has the opportunity to form an authentic model of agricultural insurance for the post-war period.

Ключові слова: *страховий ризик, сільськогосподарський страховий ризик, агостраховання, модель агостраховання, мікростраховання, страховий захист.*

Keywords: *insurance risk, agricultural insurance risk, agricultural insurance, agricultural insurance model, microinsurance, insurance protection.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сільське господарство постійно знаходиться на передовій економічного прогресу України, відіграючи одну з основних ролей у формуванні експорту та забезпечуючи державний бюджет значними обсягами фінансових ресурсів. Однак саме дана сфера діяльності є

доволі ризиковою та непередбачуваною у контексті одержання очікуваного рівня фінансових результатів у силу надмірної чутливості до різноманітних ризиків, особливо кліматичного характеру. В контексті зазначеного, з метою мінімізації згубного впливу на галузь, доволі практикованими є інструменти страхової сфери, зокрема страхування сільськогосподарських ризиків.

Слугуючи своєрідним фінансовим захистом у випадку настання некерованих і непередбачуваних подій переважно кліматичного характеру, у сучасних умовах ведення сільськогосподарської діяльності саме агрострахування набуває ваги ключового механізму мінімізації згаданих небезпек. Однак, попри свою протекційну функцію та цілком раціональну привабливість, в Україні воно залишається доволі мало практикованим інструментом, адже присутні значні проблеми нормативного й інфраструктурного характеру, що призводить до обмежень в асортименті страхових послуг. Відтак саме трансформаційні зміни регулятивної основи агрострахування, спрямовані на покращення співпраці між страховиками та товаровиробниками, є критично важливими для подальшого процвітання сільськогосподарського виробництва.

Наразі, попри очевидну необхідність і важливість функціонування, ринок агрострахування в Україні перебуває на стадії становлення, що характеризується незначним покриттям, обмеженістю страхових продуктів і низьким рівнем зацікавленості й активності аграріїв. Багато країн розробили та вдосконалили моделі сільськогосподарського страхування, що ефективно зменшують ризики, підтримують сільськогосподарських товаровиробників і сприяють формуванню позитивної динаміки рівня продуктивності сільського господарства. Ці моделі – від індивідуальних схем страхування врожаю в США до комплексного страхування від низки ризиків у деяких країнах Європейського Союзу й інноваційного страхування на основі індексів в Індії – надають багатий досвід та уроки, що можуть бути корисними для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується

означена стаття. Загальні теоретичні підходи до визначення сутності агрострахування як економічної категорії ґрунтуються на ширших теоріях страхування, враховуючи окремо унікальні характеристики сільськогосподарського сектору. Водночас проблематика страхування ризиків в агросекторі висвітлена у працях не лише зарубіжних, а й українських учених, зокрема: Мальованого М. І. та Улянич Ю. В. [10], Мірзоєвої Т. В. і Герасимчук Н. А. [12], Мартинової Л. В. [11], Прокопчук О. Т. [14] й ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – вивчення основ агрострахування як елемента економічної системи в контексті функціонування протекціоністської системи фінансового ринку й аналіз моделей сільськогосподарського страхування, що були успішно впроваджені в світі у різних сільськогосподарських та економічних контекстах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Агрострахування в сучасних умовах активної зміни кліматичного середовища слугує ключовим механізмом захисту фермерів від невизначеності результатів діяльності, властивої сільському господарству. З даної позиції агрострахування, як економічна категорія, працює над забезпеченням стійкості сільського господарства та формуванням і дотриманням належного рівня продовольчої безпеки.

Концепція агрострахування є багатогранною й охоплює низку інструментів, спрямованих на пом'якшення ризиків, пов'язаних з веденням сільського господарства. За їх допомогою проходить фінансова компенсація непередбачуваних і неконтрольованих подій – від інтервенцій на ринках до компенсацій за фактом настання несприятливих ситуацій та підтримки страхування. Таким чином, вивчаючи й адаптуючи успішні стратегії страхової підтримки сільського господарства з усього світу, Україна може значно покращити ефективність, стійкість і глобальну інтеграцію власного аграрного сектору у світовий ринок.

Безпосередньо агрострахування, як офіційний механізм зменшення ризиків, пов'язаних з веденням сільського господарства, зародилося в США в 1930-х роках. Цей період ознаменувався значними проблемами в сільському

господарстві внаслідок Великої депресії та «Пилової бурі», що призвели до необхідності державного втручання для підтримки аграрного сектору. Як результат – у 1938 році, для реалізації програми страхування врожаю, була створена Федеральна корпорація страхування врожаю (FCIC). Спочатку програма агрострахування була експериментальною та здебільшого обмежувалася основними сільськогосподарськими культурами в головних виробничих регіонах. Однак з прийняттям Федерального закону про страхування сільськогосподарських культур у 1980 році програма набула поширення й охопила набагато більше культур і регіонів у всій країні.

На даний час у світі найпоширенішими є американська та європейська моделі агрострахування. Також активно практикується змішана модель, що поєднує риси обох.

Зосереджуючись на основних відмінностях, варто зазначити, що американська модель, поширена у США та Канаді, характеризується обов'язковістю участі сільськогосподарських виробників у системі агрострахування та субсидованістю витрат на страхові поліси з державного бюджету. Вона є вигідною для сільськогосподарських товаровиробників, однак збільшує державні адміністративні витрати.

Європейська модель навпаки: передбачає мінімальну участь держави в агрострахуванні, а відтак повністю фінансується сільськогосподарськими виробниками, які повинні мати високі доходи. При цьому страховий захист є доволі обмеженим, а участь аграріїв у системі агрострахування носить добровільний характер. Вона є широко практикованою в Європейському Союзі.

Змішана модель, як зазначалося вище, поєднує риси американської і європейської систем та практикується у таких країнах, як Іспанія, Франція та Італія. Вона пропонує сільськогосподарським товаровиробникам добровільне страхування через приватні компанії з державними субсидіями. Серед її переваг – можливість перестрахування.

Україна, фактично, наразі перебуває у пошуку зручної для неї моделі агрострахування. Так, спочатку вітчизняний страховий ринок у сегменті страхування сільськогосподарських виробників перейняв американську модель,

створивши у 2004 році «Фонд сільськогосподарських страхових субсидій» на основі закону для надання субсидій. Однак уже у 2012 році, з метою покращення доступу фермерів і внаслідок зміни законодавства, було здійснено перехід до європейської моделі. Недоліком даного кроку була відсутність нагляду за виконанням страховими компаніями своїх зобов'язань. Також у тому ж 2012 році було створено «Аграрний страховий пул» – неприбуткове добровільне об'єднання українських страховиків. А у 2014 році Угода про асоціацію України з ЄС ще більше відкрила європейські ринки для українських сільськогосподарських виробників, що сприяло появі нових можливостей як для агробізнесу, так і для страхових компаній.

Незважаючи на високу вартість агрострахування, переваги у вигляді заощаджень і захисту зробили його важливим елементом державного регулювання в економічно успішних країнах із міцними традиціями страхової діяльності [13]. Так, за даними Служби економічних досліджень Міністерства сільського господарства США, основні ризики в сільському господарстві включають невизначеність у виробництві, ринкових цінах, фінансових аспектах, нормативно-правових актах, а також особисті та людські фактори (табл. 1).

Таблиця 1. Огляд сільськогосподарських ризиків

Тип ризику	Опис	Приклад
Виробничий ризик	Виникає через непередбачуваність процесів вирощування сільськогосподарських культур і ведення тваринництва	Погода, шкідники, хвороби, стихійні лиха
Ціновий або ринковий ризик	Невизначеність щодо цін, отриманих на товари або сплачених за виробничі ресурси	Коливання ринкового попиту, зміни у світовій торговельній політиці
Фінансовий ризик	пов'язаний із запозиченням коштів і зобов'язаннями щодо погашення боргу	Зміни процентних ставок, доступності кредитів, умов кредитування
Інституційний ризик	Невизначеність навколо дій і політики уряду	Зміни в податковому законодавстві, нормативних актах, субсидіях і програмах підтримки
Людський або особистий ризик	Фактори, що впливають на осіб, які займаються сільськогосподарською діяльністю	Проблеми зі здоров'ям, нещасні випадки, сімейна динаміка

Джерело: узагальнено за даними джерел [8, 4]

Окремо до сільськогосподарських ризиків слід віднести непередбачуваний характер врожайності та поголів'я худоби, коливання ринкових цін, фінансові зобов'язання за позиками, регуляторні зміни й особисті кризи, що впливають на діяльність фермерських господарств [7]. Загалом же в аграрному секторі застосовуються різні моделі страхування, спрямовані на мінімізацію численних ризиків, з якими зіштовхуються сільськогосподарські виробники (табл. 2).

Таблиця 2. Моделі агрострахування

<i>1. Страхування на основі відшкодування збитків</i>	
Традиційна модель страхування, за якої сільськогосподарський виробник отримує компенсацію за збитки, що перевищують заздалегідь визначену франшизу. Компенсація базується на фактично понесених втратах, що оцінюються після події	
<i>Переваги:</i> надає конкретну компенсацію за фактичні збитки, пропонуючи сільськогосподарському виробнику чіткий шлях відновлення	<i>Недоліки:</i> вимагає оцінки збитків на місці, що може зайняти багато часу та дорого коштувати
<i>2. Страхування на основі індексів</i>	
Виплати ініціюються заздалегідь визначеними індексами (такими як рівень опадів, температура або середня врожайність), а не фактичними втратами по підприємству. Якщо індекс перетинає певний поріг, що вказує на несприятливі умови, всі застраховані сільськогосподарські виробники в регіоні отримують виплату	
<i>Переваги:</i> зменшує потребу в індивідуальній оцінці збитків, що потенційно знижує операційні витрати та моральні ризики	<i>Недоліки:</i> базовий ризик, коли індекс не ідеально корелює з індивідуальними втратами, може призвести до того, що фермери отримають недостатню або надмірну компенсацію
<i>3. Страхування доходів</i>	
Захищає від недоотримання очікуваного доходу внаслідок коливання цін, зниження врожайності або поєднання обох факторів. Виплата базується на різниці між фактичним доходом і гарантованим рівнем доходу	
<i>Переваги:</i> покриває ширший спектр ризиків, включаючи волатильність ринкових цін, що особливо важливо для культур з мінливою ціновою політикою	<i>Недоліки:</i> може бути складнішим і дорожчим в адмініструванні через необхідність оцінювати очікувані доходи та враховувати ринкові ціни
<i>4. Страхування сільськогосподарських тварин і птиці</i>	
Спеціально розроблена для тваринників, дана модель страхування спрямована на мінімізацію втрат від загибелі або хвороби тварин внаслідок настання різних ризиків, таких як хвороби, нещасні випадки й екстремальні погодні умови	
<i>Переваги:</i> забезпечує захист сільськогосподарських виробників тваринницького спрямування, гарантуючи захист їх діяльності від значних збитків	<i>Недоліки:</i> оцінка вартості худоби й оцінка збитків можуть бути ускладненими, оскільки включають ветеринарні огляди та врахування рівня ринкової ціни
<i>5. Страхування всього фермерського господарства</i>	
Комплексний страховий пакет, що охоплює всі операції на фермі за єдиним полісом. Зазвичай включає страхування врожаю, худоби, а іноді – обладнання й інфраструктури	
<i>Переваги:</i> спрощує управління ризиками для диверсифікованих фермерських господарств, пропонуючи єдиний поліс для всіх видів сільськогосподарської діяльності	<i>Недоліки:</i> оцінка загального ризику та визначення страхових премій може бути складною через різноманітність видів діяльності та ризиків, пов'язаних з ними

<i>6. Мікрострахування</i>	
Орієнтоване на малих фермерів у країнах, що розвиваються, мікрострахування пропонує недорогі поліси для базового страхування врожаю та худоби	
<i>Переваги:</i> робить страхування доступним для дрібних сільськогосподарських виробників, сприяючи фінансовій інклюзивності та стійкості	<i>Недоліки:</i> обмежене покриття та невеликі виплати іноді не здатні повністю покрити збитки від стихійного лиха

Джерело: узагальнено за даними джерел [2, 9]

Нині Міністерство сільського господарства США надає різноманітні інструменти та ресурси, що допомагають отримати доступ сільськогосподарським виробникам до страхування сільськогосподарських культур і худоби, забезпечуючи доступність інформації для розрахунку страхових премій, пошуку страхових агентів і розуміння страхового циклу від подачі заяви до обробки страхового відшкодування.

Важливу роль у цьому відіграє Агентство з управління ризиками (RMA) Міністерства сільського господарства США, пропонуючи зацікавленим сторонам детальну інформацію про політику та страхові програми.

Наразі до головних державних програм зі страхування врожаїв і доходу в США відносять: Програму захисту від катастрофічних ризиків (Catastrophic Risk Protection, CRP); Програму мультиризикового страхування врожаю (Multiple Peril Crop Insurance, MPCI); Програму «Груповий план» (Group Risk Plan, GRP), Програма захисту доходу (Income Protection, IP) та інші [15].

У 2021 році, під впливом пандемії COVID-19 та екстремальних погодних умов, відбулися значні зміни в політиці, а відтак і в економічній сфері. Серед найвагоміших їхніх наслідків – впровадження нових програм агрострахування та розширення переваг в існуючих; зосередження уваги на виробниках, які не отримують достатньої кількості послуг. Зокрема, ініціатива «Допомога виробникам в умовах пандемії» стала ключовим кроком у відповідь на запроваджений локдаун, пов'язаний з пандемією COVID-19 та мала на меті заповнення прогалін у попередніх пакетах допомоги за рахунок поєднання нових програм і розширених пільг.

Відтак Міністерство сільського господарства США обрало курс активного розширення можливостей страхування сільськогосподарських культур для

виробників спеціальних та органічних культур з метою формування розширеної зони покриття страховими продуктами якомога більшої кількості сільськогосподарських виробників. У рамках означеного кроку зобов'язання щодо застрахованих спеціальних культур зросли з 1 млрд дол у 1990 році до понад 23 млрд дол у 2022 році, а кількість застрахованих окремих спеціальних культур збільшилася на 27% за останні два десятиліття.

Уведення нових видів страхування, зокрема Програми допомоги виробникам органічної продукції, а також забезпечення захисту специфічних культур, як-от ківі та гранат, сприяло зростанню обсягів надання страхових послуг у даній сфері. Окрім того, поліпшення існуючих програм, таких як Програма захисту доходів фермерських господарств і політика мікроферм, відображає намагання Міністерства сільського господарства США відповідати на різноманітні вимоги спеціалізованих та органічних виробників. Ці зусилля є частиною більш широкої ініціативи Міністерства, спрямованої на підтримку спільнот з низьким рівнем страхового захисту та зміцнення можливостей виробників для доступу до нових і вже наявних ринків [3].

Канада також має свою історію сільськогосподарського страхування, що розпочалася через рік після Сполучених Штатів, у 1939 році, із запровадженням Закону про допомогу фермерським господарствам прерій. Зазначений нормативно-правовий документ мав на меті забезпечити постійну допомогу виробникам зерна у певних регіонах на випадок втрати врожаю в результаті стихійних лих. Надалі його замінив Закон про страхування врожаю, що набув чинності у 1959 році та посилив захист фермерів і залучив до програми страхування як федеральний, так і провінційні уряди.

Сільське господарство для Канади є важливою сферою діяльності, оскільки здійснює вагомий внесок в економіку країни, адже станом на 2018 рік у даному секторі господарювання було створено понад 269 000 робочих місць. Також Канада відома своїм експортом сільськогосподарської продукції, зокрема каноли, великої рогатої худоби та кленового сиропу, експорт якого у 2016 році склав понад 60 мільярдів доларів. Сільськогосподарський ландшафт Канади є різноманітним, охоплюючи традиційне рослинництво і тваринництво,

аквакультуру та вирощування сільськогосподарських культур у теплицях тощо. Уряд підтримує аграрний сектор через Канадське сільськогосподарське партнерство, що фінансує сільськогосподарські дослідження, експортні ініціативи та впровадження нових практик і технологій [4].

Програма агрострахування в аграрній політиці Канади відіграє життєво важливу роль, адже спрямована на пом'якшення фінансових наслідків виробничих втрат через неконтрольовані природні загрози, такі як посуха, повені та шкідники. Ця програма спільного фінансування на рівні федерального уряду, провінцій і виробників забезпечує доступний страховий захист і перестрахування для стабілізації доходів шляхом мінімізації економічних наслідків, насамперед – в контексті виробничих втрат. Програма охоплює низку традиційних і садівничих культур, а нещодавно була розширена за рахунок внесення до переліку страхування тваринництва у рамках Канадського сільськогосподарського партнерства. Агрострахування здійснюється на рівні провінцій, причому плани розробляються з урахуванням конкретних потреб виробників у кожній провінції [1].

Нещодавно уряди Канади та Манітоби інвестували 253 600 дол через Канадське сільськогосподарське партнерство у створення нового продукту – UBI страхування для кормового та тваринницького секторів Манітоби. Цей інноваційний продукт, розроблений у співпраці з молочними фермерами Манітоби й іншими зацікавленими сторонами, спрямований на вирішення унікальних проблем, з якими зіштовхуються виробники кормів, особливо в світлі кліматичних проблем, таких як посуха. Продукт UBI використовує супутникове дистанційне зондування та дата-аналітику, пропонуючи фермерам інтерактивний веб-додаток для індивідуалізації страхування, динамічного ціноутворення та прискореного врегулювання страхових випадків [5].

Загалом, канадський ландшафт сільськогосподарського страхування демонструє прихильність до інновацій та адаптивності, задовольняючи мінливі потреби аграрного сектору та забезпечуючи стійкість до викликів, пов'язаних зі зміною клімату й іншими природними загрозами.

Цікавим є досвід Індії у сфері запровадження агрострахування. Так, його початок було покладено впровадженням Національної схеми сільськогосподарського страхування (NAIS) Державною страховою компанією Індії, що є державною установою. До участі у схемі долучалися всі фермери, як позичальники, так і ні. В цілому захід став важливим кроком на шляху до захисту фермерів від непередбачуваних ризиків, пов'язаних з виробництвом, що є черговим свідченням визнання потреби в сільськогосподарському страхуванні [8].

Сільськогосподарське страхування в Європейському Союзі (ЄС) розвивалося в ширшому контексті Спільної аграрної політики (САП), що відіграла важливу роль у формуванні сільськогосподарської практики та політики в регіоні. З часом фокус САП змістився з підтримки доходів фермерських господарств і забезпечення продовольчої безпеки на вирішення питань екологічної стійкості та розвитку сільських територій. І агрострахування стало частиною цього еволюціонуючого політичного ландшафту – як дієвий інструмент управління ризиками в сільському господарстві.

Історично склалося так, що агрострахуванню в Європі не надавалося такого важливого значення в аграрній політиці, як у США та Канаді, де воно слугує основним механізмом державної політики, що допомагає зменшувати вплив ризиків, переважно природно-кліматичного характеру, на фермерів. Водночас ЄС агрострахування є диверсифікованішим, автентичнішим, що зумовлено відмінностями у пріоритетах й умовах господарювання, різними культурними, історичними та політичними факторами країн-членів Союзу. Саме тому страхування врожаю, як правило, є поширенішим, ніж страхування худоби. При цьому найбільші програми страхування врожаю від багатьох ризиків, таких як несприятливі погодні умови, хвороби та нашествия шкідників, діють у Франції, Іспанії та Італії. А от в Угорщині та Польщі існують елементи обов'язкового страхування врожаю, пов'язані з розміром господарства або отриманням прямих виплат.

Роль сільськогосподарського страхування в рамках САП стала помітнішою в останні роки. Зокрема, після реформи САП 2013 року інструменти управління

ризиками, включаючи сільськогосподарське страхування, були інтегровані до другого компоненту, що стосується розвитку сільських територій. Хоча раніше вони працювали у межах першого компоненту, що зосереджувався на прямих виплатах і ринкових заходах. Такий крок дозволив країнам-членам ЄС до певної міри підтримати страхові премії, що відображає зростаюче визнання важливості управління ризиками в сільському господарстві.

Окремо слід зауважити, що позитивні наслідки програм сільськогосподарського страхування в ЄС включають забезпечення фермерів захистом від волатильності доходів через різні ризики, тим самим підвищуючи стабільність сільськогосподарського сектору. Вони також стимулюють впровадження кращих сільськогосподарських практик і технологій, зменшуючи фінансові ризики, пов'язані з ними.

Проте існує і низка проблемних питань, пов'язаних з програмами сільськогосподарського страхування. Однією з них є нерівномірність доступу та впровадження страхування в різних країнах-членах ЄС та сільськогосподарських секторах. Це може призвести до розбалансованості рівня підтримки та захисту, пропонованого фермерам. Гостро стоїть питання, якою мірою державні кошти повинні використовуватися для субсидування приватних страхових премій, аби не призвести до викривлень на сільськогосподарському ринку.

Сільськогосподарське страхування в окремих країнах ЄС, таких як Франція, Іспанія та Італія, відрізняється за обсягом та впровадженням, що відображає різноманітність сільськогосподарських ландшафтів та профілів ризиків цих країн.

Так, в Іспанії система агрострахування значно еволюціонувала протягом багатьох років: з'явилися нові види страхування, а існуючі були вдосконалені з метою покриття ширшого спектру ризиків і виробництв у різних сферах сільськогосподарської діяльності. Серед важливих змін – запровадження, у відповідь на спалах губчастоподібної енцефалопатії великої рогатої худоби (коров'ячого сказу), страхування на випадок вивезення та знищення загиблих тварин на фермах. Система страхування також була адаптована для покриття

збитків від тривалих дощів для таких специфічних культур, як черешня, і окремо запроваджено нові лінії страхування врожаю оливок і червоного буряка. В останні роки Іспанія перейшла до гнучкішої системи управління «зростаючим страхуванням», що пропонує індивідуальний підхід і дозволяє розширювати гарантії, демонструючи витонченість в управлінні сільськогосподарськими ризиками. До того ж, незважаючи на економічні корективи, що впливають на субсидії, система зберегла свою актуальність для сільськогосподарських виробників як рослинницької, так і тваринницької сфер, які продовжують покладатися на неї для зменшення ризиків.

Загалом же в ЄС, включаючи Францію та Італію, страхування врожаю, особливо від кліматичних ризиків, є поширенішим, аніж страхування тваринництва. Франція, Іспанія та Італія відомі своїми широкими програмами страхування врожаю від багатьох ризиків. А от страхування тваринництва відзначається високим рівнем впровадження переважно в Німеччині й Іспанії. Страхування цінових і маржинальних ризиків є менш поширеними в ЄС, а приклади їх впровадження в різних країнах-членах обмежені. Загалом, в ЄС спостерігається поступове зростання ролі агрострахування в рамках САП.

Варто зазначити, що війна внесла свої складності в ландшафт агрострахування, оскільки безпосередньо впливає на доступність і вартість страхових послуг внаслідок вищих ризиків. А відтак зростає роль урядів у стабілізації сільськогосподарського сектору через підтримку та субсидії.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Дослідження моделей агрострахування у різних країнах виявило значні відмінності в підходах до формування кола захисту сільськогосподарських виробників від аграрних ризиків. Водночас варто підсумувати, що наразі у США, Європейському Союзі, Канаді агрострахування виконує ключову роль у захисті доходів фермерів і стабілізації продуктивності агросектору.

В Україні, незважаючи на існуючі виклики, такі як недостатність законодавчої бази й обмежене покриття, потенціал для розвитку агрострахування великий, особливо з огляду на досвід інших країн. Причому

модель агрострахування для України має поєднувати як страхування сільськогосподарських культур, так і зацентрованість на страхових послугах у тваринництві. Це зумовлено структурними дисбалансами у розвитку сільськогосподарської сфери діяльності, що потребують як мінімум коригування, а як максимум – усунення. До того ж, потенційно агрострахування, за умови державного фінансового забезпечення (навіть часткового), може стати дієвим інструментом стимулювання відродження та розвитку тваринницької галузі: фінансова підтримка спонукатиме виробників до провадження діяльності, якщо будуть наявні ресурси для покриття витрат у пролонгований цикл виробництва, що характерний для тваринництва. Загалом же вибір моделі агрострахування в умовах України потребує глибоких прорахунків з огляду на складні ситуаційні умови.

Література

1. AgriInsurance Program (2019). Government of Canada. URL: <https://agriculture.canada.ca/en/programs/agriinsurance>
2. Cole, Shawn, Xiong, Wentao (2017) “Agricultural Insurance and Economic Development”. *Annual Review of Economics*. 2017. URL : <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080315-015225>
3. Crop Insurance for Specialty and Organic Crops Grow as Options Improve and Expand (2023). United States Department Of Agricultural: Risk Management Agency. URL: <https://www.rma.usda.gov/News-Room/Press/Press-Releases/2023-News/Crop-Insurance-for-Specialty-and-Organic-Crops-Grow-as-Options-Improve-and-Expand>
4. Hein, T. (2023) “Agriculture in Canada”. In *The Canadian Encyclopedia*. URL:<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/agriculture-in-canada>
5. Innovative agricultural insurance product to strengthen Manitoba forage and livestock sectors (2022). Government of Canada. February 16. Winnipeg, Manitoba. URL: <https://www.canada.ca/en/agriculture-agri-food/news/2022/02/innovative-agricultural-insurance-product-to-strengthen-manitoba-forage-and-livestock-sectors.html>
6. Komarek, Adam M.; De Pinto, Alessandro; and Smith, Vincent H. (2020) “A review of types of risks in agriculture: What we know and what we need to

- know”. *Agricultural Systems*. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308521X18312034>)
7. Risk in Agriculture (2023). U.S. Department Of Agriculture: Economic Research Service. Wednesday, May 03. URL: <https://www.ers.usda.gov/topics/farm-practices-management/risk-management/risk-in-agriculture.aspx>
 8. Robles, M. (2021) “Agricultural insurance for development: Past, present, and future. In *Agricultural development: New perspectives in a changing world*”, eds. *Keijiro Otsuka and Shenggen Fan. Part Three: Context for Agricultural Development*, Chapter 17, pp. 563-594. Washington, DC: International Food Policy Research Institute (IFPRI). URL: <https://www.ifpri.org/publication/agricultural-insurance-development-past-present-and-future>
 9. Smith, V.H. and Glauber, J.W. (2012), *Agricultural Insurance in Developed Countries: Where Have We Been and Where Are We Going?*. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 34: 363-390. <https://doi.org/10.1093/aep/pps029> URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1093/aep/pps029>
 10. Мальований М. І., Прокопчук О. Т., Улянич Ю. В. Інформаційні технології в інноваційній діяльності страхового ринку України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. Вип. 96. 2020. С. 103–115.
 11. Мартинова Л. В. Комплексна оцінка ризиків господарської діяльності підприємств зернопродуктового підкомплексу АПК. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 18, Ч. 2. С. 79–85. 11
 12. Мірзоєва Т. В., Герасимчук Н. А. Щодо оцінки ризиків агробізнесу в контексті ESG-стратегії розвитку. *Економіка та суспільство*, (58). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-22>
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3274>
 13. Осіпова А. А. Агрострахування як складова продовольчої безпеки. *Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки, сільських територій України та країн V-4: збірник тез міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Дубляни, 2 червня 2022 р.)*. Частина I. Дубляни: ЛНУП, 2022. С. 84–87.
 14. Прокопчук О. Т., Клименко В. О. Параметрична схема страхового захисту для аграрного сектору економіки України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2023. Вип. 102. Ч. 2. С. 60–71.

15. Танклевська Н.С. Ярмоленко В.В. Перспективи адаптації зарубіжного досвіду агрострахування в Україні. *Економіка харчової промисловості*. 2020. Т. 12, Вип. 1/2020. С. 55–93.

References

1. Government of Canada (2019), “AgriInsurance Program”, available at: <https://agriculture.canada.ca/en/programs/agriinsurance> (Accessed 25 April 2024).

2. Cole, S. and Xiong, W. (2017), “Agricultural Insurance and Economic Development”, *Annual Review of Economics*. available at: <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080315-015225> (Accessed 5 May 2024).

3. United States Department of Agriculture (2023), “Crop Insurance for Specialty and Organic Crops Grow as Options Improve and Expand”, available at: <https://www.rma.usda.gov/News-Room/Press/Press-Releases/2023-News/Crop-Insurance-for-Specialty-and-Organic-Crops-Grow-as-Options-Improve-and-Expand> (Accessed 23 April 2024).

4. Hein, T. (2023), “Agriculture in Canada”, *The Canadian Encyclopedia*., available at: www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/agriculture-in-canada. (Accessed 5 May 2024).

5. Government of Canada (2022), “Innovative agricultural insurance product to strengthen Manitoba forage and livestock sectors”, available at: <https://www.canada.ca/en/agriculture-agri-food/news/2022/02/innovative-agricultural-insurance-product-to-strengthen-manitoba-forage-and-livestock-sectors.html> (Accessed 2 May 2024).

6. Komarek, A. De Pinto, A. and Smith, V. (2020), “A review of types of risks in agriculture: What we know and what we need to know”, *Agricultural Systems*, available at: <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2019.102738> (Accessed 17 April 2024).

7. United States Department of Agriculture (2023), “Risk in Agriculture”, available at: <https://www.ers.usda.gov/topics/farm-practices-management/risk-management/risk-in-agriculture.aspx> (Accessed 22 April 2024).

8. Robles, M. (2021), “Agricultural insurance for development: Past, present, and future”, *Agricultural development: New perspectives in a changing world*, eds. Keijiro Otsuka and Shenggen Fan. Part Three: Context for Agricultural Development, Chapter 17, pp. 563-594. Washington, DC: International Food Policy Research Institute (IFPRI). https://doi.org/10.2499/9780896293830_17.

9. Smith, V. and Glauber, J. (2012), “Agricultural Insurance in Developed Countries: Where Have We Been and Where Are We Going?”, *Applied Economic*

Perspectives and Policy, available at: <https://doi.org/10.1093/aep/pps029> (Accessed 3 April 2024).

10. Mal'ovanyj, M. Prokopchuk, O. and Ulianych, Yu. (2020), “Information technologies in the innovative activities of the Ukrainian insurance market”, *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho natsional'noho universytetu sadivnytstva*, vol. 96, pp. 103–115.

11. Martynova, L. (2018), “Comprehensive assessment of the risks of economic activity of enterprises of the grain subcomplex of the agro-industrial complex”, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 18, pp. 79–85.

12. Mirzoieva, T. and Herasymchuk, N. (2023), “On assessing agribusiness risks in the context of an ESG development strategy”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 58, available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-22> (Accessed 12 April 2024).

13. Osipova, A. (2022), “Agricultural insurance as a component of food security”, *Zbirnyk tez mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii. Vdoskonalennia finansovo-kredytnoho mekhanizmu zabezpechennia innovatsijnoho rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky, sil's'kykh terytorij Ukrainy ta krain V-4* [Collection of abstracts of the international scientific and practical internet conference. Improvement of the financial and credit mechanism for ensuring innovative development of the agricultural sector of economy, rural territories of Ukraine and countries V-4], vol. I, Lviv National Environmental University, Dubliany, Ukraine, pp. 84–87.

14. Prokopchuk, O. and Klymenko, V. (2023), “Parametric insurance scheme for the agricultural sector of Ukraine”, *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho natsional'noho universytetu sadivnytstva*, vol. 102, pp. 60–71.

15. Tanklevs'ka, N. and Yarmolenko, V. (2020), “Prospects for adapting foreign agricultural insurance experience in Ukraine”, *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 12, pp. 55–93.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2024 р.